

Ciddi Boş Zaman Aktivite Tatmini Ölçeğinin Geliştirilmesi

¹Çağla AYNA, ²Hüseyin GÜMÜŞ, ³N. Bilge UZUN

¹Rumeli Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-8003-845X>

²Mersin Üniversitesi, Spor Bilimler Fakültesi, Türkiye

³Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkiye

Email: cagla.ayna@rumeli.edu.tr , hgumus@mersin.edu.tr , n.bilgeuzun@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.11.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Öz

Bu çalışmada bireylerin ciddi boş zaman aktivite tatminini ortaya koymaya yönelik psikometrik nitelikleri yüksek bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla rasyonel ve istatistiksel kapsamda geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları işe koşulmuştur. Geçerlik kapsamında; rasyonel yaklaşım temelinde uzman değerlendirmelerine dayalı kapsam ve yapı geçerliği, istatistiksel olarak; açımlayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), yakınsak geçerlik ve ıraksak geçerlik analizleriyle yapı geçerliği çalışmaları yürütülmüştür. Güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa ve birleştirici güvenilirlik belirleme tekniklerinden yararlanılmıştır. Faktör yapısına karar verirken öz değerler ve yamaç eğim grafiğinden yararlanılmış olup toplam varyansın %54'ünü açıklayan 5 faktörlü 31 maddelik ölçek elde edilmiştir. DFA ile AFA'nın uygulandığı gruptan tamamen bağımsız bir grup üzerinde test edilen modelde maddelerin standartlaştırılmış değerlerinin 0,46 ile 0,89 arasında değiştiği t değerlerinin istatistiksel olarak manidar olduğu; sınanan ölçme modelinin uyum indexlerinin kabul edilebilir ölçütler içerisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 5 faktörlü yapıda DFA bulgularıyla hesaplanan yakınsak geçerlik için AVE, ıraksak geçerlik için ise MSV ve ASV değerleri ölçeğin geçerliğini desteklerken, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .87 ve birleştirici güvenilirlik katsayısı (CR) tüm alt boyutlarda 0.7'nin üzerinde elde edilmiştir. Bu bulgular "Ciddi Boş Zaman Aktivite Tatmini Ölçeği" nin geçerlik ve güvenilirlik koşullarını sağladığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ölçek geliştirme, ciddi boş zaman, tatmin

Development of the Serious Leisure Activity Satisfaction Scale

Abstract

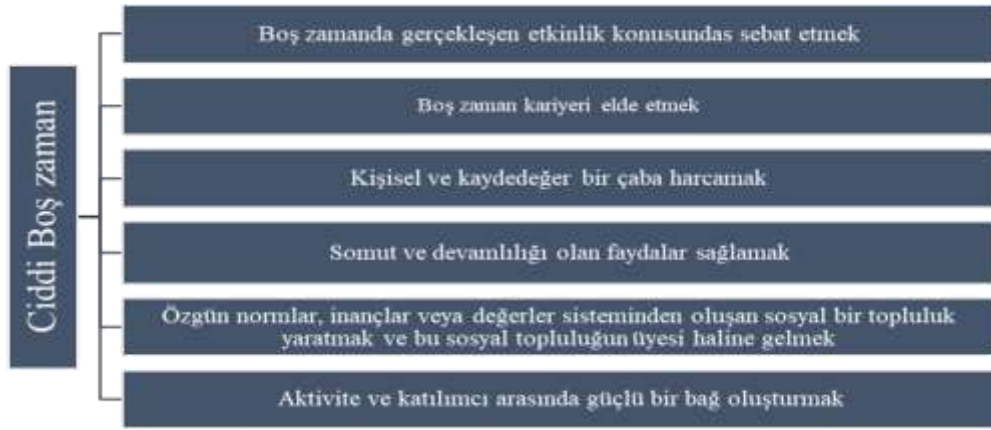
This study, it was aimed to develop a high scale of psychometric qualities of individuals aimed at revealing serious leisure activity satisfaction. For this purpose, validity and reliability studies were conducted in a rational and statistical context. Within the scope of validity, scope and structure validity based on expert evaluations based on a rational approach, exploratory factor analysis (EFA), confirmatory factor analysis (CFA), convergent validity and divergent validity analyses and structure validity studies were carried out statistically. Cronbach's alpha and combinatorics reliability determination techniques were used in reliability analysis. When deciding on the factor structure, the eigenvalues and slope graph were used and a 5 factor 31 item scale explaining 54% of the total variance was obtained. In the model tested on a completely independent group from the group to which DFA and AFA are applied, it is statistically significant that the standardized values of the substances in the model dec between 0.46 and 0.89; it has been concluded that the compliance indices of the tested measurement model are within acceptable criteria. the values of AVE for convergent validity calculated with DFA findings in a 5-factor structure, MSV and ASV for divergent validity support the validity of the scale, while the Cronbach alpha reliability coefficient supports the validity of the scale .87, and the combinatorics reliability coefficient (CR) was obtained above 0.7 in all sub-dimensions. These findings showed that " The Serious Leisure Activity Satisfaction Scale " provides the conditions of validity and reliability.

Key Words: Scale development, serious leisure, satisfaction

Giriş

Boş zamana ve boş zaman aktivitelerine yönelik yapılan araştırmaların çok geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Bu yelpazede öne çıkan sınıflamalar içerisinde katılım türlerinden (aktif-pasif) uygulanan alana (açık-kapalı alan) kadar birçok farklı sınıflama görmek mümkündür. Geçmişten günümüze yapılan çalışmaların türleri ve yöntemlerinde ortak uygulamalar olsa da boş zaman etkinliklerine ilişkin yapılan gruplamalarda farklı yaklaşımları görmek mümkündür (Çevik, Şimşek ve Yılmaz, 2017; Kelly vd., 2020; Medved vd., 2018). Bu yaklaşımlar içerisinde en çok kabul gören teori ise Robert Stebbins tarafından ilk kez 1982 de dile getirilen “Ciddi Boş Zaman Teorisi”dir (Veal, 2017). Josef Pieper, Sabastian de Grazia ve Max Kaplan, tarafından temeli atılan ve Stebbins ile bütünleşen kavram boş zamanın doğasına odaklanmaktadır (Stebbins, 1982). Bu doğada boş zaman aktiviteleri “ciddi boş zaman” ve “kayıtsız boş zaman” olarak ikiye ayırmıştır. Gould (2005) ciddi boş zaman aktivitelerine ilişkin yapılan sınıflandırmanın, daha önce yapılan tüm sınıflamaları içine alabilecek şekilde kapsamlı bir sınıflama olduğunu ifade etmektedir. “Özel bilgi, beceri ve deneyim gerektiren, oldukça önemli, ilginç ve tatmin edici olan amatör, hobi ya da gönüllü faaliyetler ile ilgili kariyer elde etmek amacıyla, seçilen etkinliğe sistematik bir şekilde katılım göstererek takip etmek için harcanan zaman dilimi” olarak tanımlanan ciddi boş zaman (Stebbins, 1982; 1997; 2007; 2008; 2012) 40 yıla yakın süredir yapılan etnografik çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Ciddi boş zaman aktiviteleri ise “kariyer elde etmek amacıyla oldukça önemli, ilginç ve tatmin edici olan, kendine özgü bilgi, beceri ve deneyim gerektiren amatör, hobi ya da gönüllü faaliyetler” olarak tanımlanmıştır (Stebbins, 1982; 1997; 2007; 2008; 2012). Ciddi boş zaman katılımcılarını “amatörler”, “hobiciler” ve “gönüllüler” olarak sınıflandıran Stebbins ciddi boş zamanın ayırt edici özelliklerini ise 6 basamakta toplamıştır:

Şekil 1. Ciddi Boş Zamanın Ayırt Edici Özellikleri

Ciddi boş zaman teorisinin gelişimine bağlı olarak, boş zaman aktivitelerine yönelik çalışmalara duyulan ilginin günden güne arttığı görülmektedir (Akgül vd., 2016). Günümüz teknolojisinin, yaşam alışkanlıklarımız ve sosyal hayatımız üzerindeki etkilerine bağlı olarak artan bireysel çeşitlilikler, özel ilgi alanlarının gelişmesi ve genişlemesi ile tamamen kişisel anlamlara bürünen boş zamanı tanımlama, içeriğini ve sınırlarını belirleme ya da birtakım kriterler yoluyla kategorize etme çabası ile gittikçe daha karmaşık bir yapıya bürünmektedir. Nitekim, boş zaman günümüzde herkes için farklı anlamlar taşımakla beraber; aynı aktivitenin farklı kişilerde farklı etkiler yarattığı, farklı aktivitelerin farklı kişilerde aynı etkiyi yarattığını söylemek de mümkündür (Kelly, 2012). Buna bağlı olarak kavramın yüklendiği

anlamın kişiden kişiye, duruma ve zamana bağlı olarak değiştiği bir dinamikte bugün; bireylerin farklı boş zaman aktivitelerinden farklı anlamlar türettiği gibi her boş zaman aktivitesine aynı özeni göstermediği görülmektedir (Akgül vd., 2016). Özellikle bir aktivitenin öne çıktığı ve her bireyin yaşantısında yer alan bu aktiviteye katılım biçiminin, içeriğinin ve edinilen kazanımların diğer boş zaman değerlendirme aktivitelerinden önemli ölçüde farklılaşması fikri üzerine inşa edilen kurama bağlı olarak geliştirilecek ölçeğin Türkiye’de farklı aktivite türleri ile farklı gruplar üzerinde uygulanmasının alana önemli katkılar sağlayacağı ve alanyazındaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılda dünyayı kasıp kavuran Covid-19 pandemisi sebebiyle sosyal ilişkilerin tekrar gözden geçirildiği, belirli yaş grupları için sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı, yüz yüze iletişimin ve kolektif davranışların sorgulandığı bir süreçte, yasakların kalkmasıyla beraber boş zaman aktivitelerine yönelik artan bir ilgi olduğu söylenebilir. Artan bu ilgiye paralel olarak bu çalışmada bireylerin ciddi boş zaman aktivitelerini ortaya koymaya yönelik bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Grubu: Bu çalışmada iki çalışma grubu kullanılmıştır. Birinci çalışma grubu açıklayıcı faktör (AFA) analizi için oluşturulan grup iken; ikinci çalışma grubu ise doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için oluşturulan bağımsız bir gruptur. Açıklayıcı faktör analizi çalışma grubu 18 yaş ve üzeri toplam 424 katılımcıdan oluşmaktadır. Çok değişkenli bir istatistiksel analiz olan açıklayıcı faktör analizinin sayıtlarının incelenmesinin ardından elde kalan 385 gözlem sayısının alan yazın dikkate alınarak yapının açıklanmasında yeter ve gereken minimum gözlem sayısının 300 olduğu (Tabachnick ve Fidel, 2015) göz önünde bulundurulduğunda çalışma grubunun büyüklüğünün yeterli olduğuna karar verilmiştir. Açıklayıcı faktör analizine dahil edilen katılımcı grubunun %65,5 (n=276) erkek ve %34,5 (n=148) kadın, yaşların ise 18 ile 67 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ayrıca, ölçeğin nihai formu üzerinden yapı geçerliğine ek kanıt toplamak amacı ile açıklayıcı faktör analizi çalışma grubundan tamamen farklı 325 katılımcıdan toplanan veri üzerinden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Veriler dijital form üzerinden toplandığı için eksik veri içermemektedir. Gerekli sayıtlar test edildikten sonra 38 gözlem bu analize dahil edilmemiş olup kalan 287 gözlem ile DFA yürütülmüştür.

Ölçeğin Oluşturulma Süreci: Ölçek maddelerinin yazılması ve deneme formunun oluşturulmasından önce araştırmanın amacı doğrultusunda yerli ve yabancı alanyazın taraması yapılmıştır (Stebbins, 1982; 1997; 2007; 2008; 2012; Akyıldız ve Argan, 2016; Işık, Kalkavan ve Demirel, 2020). Alanyazın taramasından sonra araştırmacılar tarafından 72 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve daha sonra oluşturulan bu maddeler uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerine başvurarak istatistiksel olarak yorumlanabilen kapsam geçerliği çok etkili bir yaklaşım olup, uzman grubu sayısının genellikle 5 ile 40 arasında olması önerilmektedir (Alpar, 2010). Yazılan maddeler 11’i Beden Eğitimi ve Spor ve 1’i Ölçme ve Değerlendirme alanında uzman toplam 12 uzmana maddenin yapı ile ne derece ilgili (5: çok ilgili, 1: hiç ilgili değil) olduğu incelenmiş ve varsa yapının açıklanması sonrası ortaya çıkabilecek olası alt boyut (faktör) önerilerini faktör adlandırılması ve anlamlandırılması sürecinde yol gösterici olması bakımından listelemeleri istenmiştir.

Uzmanların yapmış olduğu değerlendirmelere ilişkin kapsam geçerlik indeksi, kapsam geçerlik oranları Düzeltilmiş Kappa İstatistiği tekniğinden yararlanılarak elde edilmiştir. 12 uzman tarafından yapılan değerlendirmede her bir madde için elde edilmesi gereken minimum

0.56 ($\alpha=0,05$) değeri ölçüt olarak belirlenmiştir (Veneziano ve Hooper, 1997) 12 uzmandan elde edilen bulgular aracılığıyla sağlanması gereken minimum değeri ($KGO>0.56$, $\alpha=0,05$) karşılamayan 15 maddenin deneme formundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Kalan 57 maddenin 7'sinde dil ve anlatım bakımından düzenlemeye gidilmiş; bunun yanı sıra birbirini tekrar eden, kapsayan ve binişiklik gösterdiği tespit edilen 3 madde de deneme formundan çıkarılmıştır. Bu doğrultuda toplam 54 maddelik ön deneme formu 5'li likert türünde (5: Kesinlikle katılıyorum, 1: Kesinlikle katılmıyorum) oluşturulup, katılımcılardan formda yer alan her bir ifadeyi bu derecelendirmeye göre işaretlemeleri istenmiştir.

Verilerin Toplanması: Araştırmaya katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Oluşturulan deneme formunda yer alan tüm maddeler araştırmacılar tarafından dijital platforma aktarılmış araştırmacılar tarafından bu platform ve sosyal medya üzerinden toplanması desteklenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi için oluşturulan deneme formu 15-20 dakika arası sürerken doğrulayıcı faktör analizi için yapılan çalışma 10-12 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Analizi: Bu çalışma kapsamında ölçek geliştirilirken kullanılan istatistiksel çözümlerle ve bu çözümlerle temel alınan ölçütlerle ilgili özet bilgilere yer verilmiştir. Aynı zamanda araştırma kapsamında kullanılan temel analizlerin sayıtları bu bölümde test edilmiş ve veriler analizlere uygun hale getirilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan verilerin analizinde yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, faktör ve altında yer alan maddelerin ilişkisi hakkında bilgi veren yakınsak geçerlik ve ıraksak geçerlik kullanılmıştır. Çalışmada yapı geçerliği kapsamında kullanılan ve yapıyı keşfetmeye olanak sağlayan faktör analizi; genel olarak bir madde kümesinden ortaya çıkan alt kümeleri yani örtük yapıyı ortaya çıkaran, bu örtük yapı içerisinde yer alan maddelerin ne derece çalıştığını belirlemeye yardımcı olan ve temeli maddeler arası korelasyona dayanan bir analiz yöntemidir (Alpar, 2014; Tabachnick ve Fidel, 2013; Devellis, 2017). Bu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmada geliştirilmesi hedeflenen ölçme aracının örtük yapısını ve bu yapı içerisindeki maddelerin işleyişini keşfedebilmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmeden önce çok değişkenli istatistiklerde bulunan temel sayıtlar (kayıp veri, aykırı değerler, normallik, çoklu bağlantı ve R'nin faktörlenebilirliği) test edilerek veri analize hazır hale getirilmiştir.

Araştırma kapsamında toplanan verileri elektronik form üzerinden elde edildiğinden herhangi bir kayıp veri bulunmamaktadır. Ön deneme formunun uygulanmasının ardından hatalı doldurulan form olup olmadığı incelenmiş, hatalı doldurulan form olmadığı gözlenmiştir. Tekli aykırı değerler için standardize değerler ($3,5 < z < +3,5$) incelenmiştir. Bu değerler dışında kalan bir değere rastlanmadığı gerekçesiyle tekli aykırı değer bulunmamaktadır. Çoklu aykırı değer için ise Mahalanobis uzaklıkları hesaplanmış ve yapılan çok değişkenli aykırı değer analizinin neticesinde ($\chi^2_{54, 0,001} > 91,87$) 39 katılımcıdan elde edilen veriler analizden çıkarılmış olup bu aşamadan sonraki adımlar toplamda 385 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür. Elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunun değerlendirilebilmesi için Bartlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi incelenmiştir. Bu testlerde ölçüt olarak KMO değerinin en az .80 olması (Alpar, 2014) Bartlett testinin manidar ($p < 0,05$) olması (Tabachnick ve Fidel, 2015) başlıca ölçütler olarak belirlenmiştir. Bartlett'in küresellik testinin manidar çıkması çok değişkenli normalliginde bir kanıtı olarak kullanılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Geliştirmek istenilen ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla faktör çıkarma tekniği olarak temel bileşenler analizi; döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden varimax kullanılmasına karar

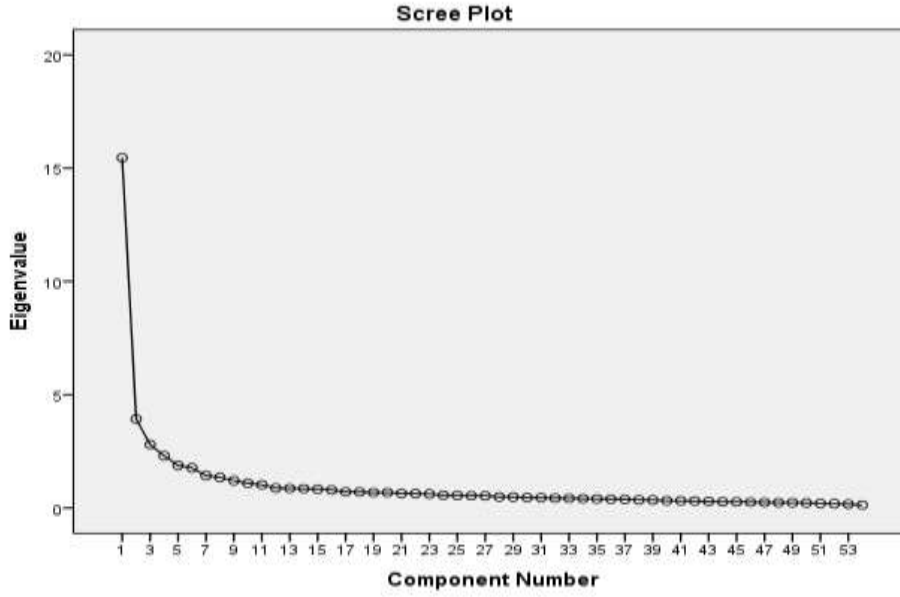
verilmiştir. Verilerin analizinde her bir maddenin ortak varyansının .50 faktör yükünün .45 ve iki faktörde birden (binişik maddeler) verilen faktör yükü arasındaki farkın .10'un üzerinde olmasına dikkat edilmiştir (Tabachnick ve Fidel, 2015; Büyüköztürk, 2016). Faktör yapısına karar verirken subjektif kararların önüne geçebilmek için; öz değerler, yamaç eğim grafiği ve açıklanan toplam varyans birlikte ele alınmıştır.

Ölçeğin geçerliğine ilişkin kanıtlar oluşturmak amacıyla doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, daha önceden tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir (Maruyama, 1998). Başka bir deyişle doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizinde kurulan yapının başka bir çalışma grubu üzerinden ne kadar uyum gösterdiğini inceleyerek yapının doğrulanmasına ve ek geçerlik kanıtları ortaya koymaya olanak sağlamaktadır (Uzun ve Akay, 2021). Yapı geçerliği çerçevesinde ele alınan doğrulayıcı faktör analizi daha önceden tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir (Maruyama, 1998). DFA çerçevesinde model veri uyumu bağımsız bir grup üzerinde değerlendirilmiştir ve çeşitli uyum indekslerinin (χ^2/sd , CFI, NNFI, IFI ve RMSEA) yanı sıra DFA bulgularından yola çıkılarak birleştirici güvenilirlik, ırsaksak geçerlik ve yakınsak geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Bu kapsamda yakınsak geçerlik için AVE, ırsaksak geçerlik kapsamında ise MSV ve ASV değerleri işe koşulmuştur.

Bulgular

Geçerlik Çalışmaları: Bu bölümde, geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği için gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ile yakınsak geçerlik ve ırsaksak geçerlik hesaplamalarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

AFA Bulguları: 54 maddelik ön denem formundan elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu için yapılan Bartlett testi sonucunda kıkare testi manidar ($\chi^2=10973,850$ $p<0,01$), KMO değeri mükemmel ($0,93>0,50$) düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular veri seti üzerinde faktör analizi yapılmasında herhangi bir sakınca olmadığını göstermektedir. Yapılan analizde ortak varyansların .330 ile .753 arasında değiştiği bulgusu elde edilmiştir. Analiz bulgularında öz değeri 1.00'dan büyük toplam 11 faktörlü bir yapı ortaya çıkmış olup bu faktörlerin toplam varyansın %63'ünü açıkladığı görülmüştür. Şekil 2. de faktörlerin öz değerlerine ilişkin yamaç eğim grafiği gösterilmiştir.

Şekil 2. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç Eğim Grafiği

Şekil 2. incelendiğinde öz değerlerin 5. Faktörden sonra düşüşe geçip, yatay bir pozisyon aldığı görülmüştür. 54 madde üzerinden sabit 5 faktör sayısı belirlenerek faktör analizi tekrarlanmıştır. 31 maddelik 5 faktörlü yapının açıklandığı toplam varyansın %54,824 olduğu bulunmuştur. Hem yamaç eğim grafiği hem açıklanan toplam varyans elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde yapının 5 faktörlü olarak ele alınması gerektiği kararlaştırılmıştır. Veri çözümleme tekniklerinde açıklayıcı faktör analizinde yapıya karar verebilmek amacıyla kullanılması öngörülen ölçütler (Tabachnick ve Fidell, 2015) ele alınarak 20 madde .50'nin altında ortak varyans değerine sahip olduğundan ve 3 madde aynı faktöre birden .10' dan az bir farkta yük verdiği için analiz dışı bırakılmıştır. 31 maddelik nihai forma ilişkin yürütülen açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen communalities, faktör yükleri ve faktör isimlendirmeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. 31 Maddenin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Communities	1	2	3	4	5
1)Uğraştığım CBZA ile ilgili kendimi bıkmadan geliştirmeye çabalarım.	,472	0,742				
2)CBZA ile uğraşırken yeni bağlantılar keşfetmek için çabalamak beni yormaz	,557	0,570				
7)CBZA ile uğraşırken yorulsam bile devam etmek bana keyif verir.	,491	0,584				
8) CBZA'dan sağladığım tatmin, harcadığım paraya değer.	,485	0,579				
9)Gün içindeki yorgunluğumu uğraştığım CBZA sayesinde atarım.	,517	0,658				
10)Uğraştığım CBZA beni mutlu eder.	,657	0,742				
11)Uğraştığım CBZA'nın günlük hayattaki streslerimden uzaklaştırmasını beklerim.	,545	0,620				
14)CBZA ile uğraşırken zamanın nasıl geçtiğini anlamam.	,576	0,668				
31)Uğraştığım CBZA psikolojik olarak kendimi iyi hissettirir	,598	0,526				
19) CBZA sayesinde farklı sosyal çevrelere dâhil olmak beni heyecanlandırır.	,648		0,744			
20) CBZA'ya birlikte katılacağım çok sayıda arkadaşımın olması beni aktiviteyi yapmaya iter	,590		0,726			
36) Uğraştığım CBZA'nın sosyal çevremi genişletmesinden memnunum.	,655		0,665			
37) Boş zamanlarımda uğraştığım CBZA yapmaktan hoşlanan insanlarla bir araya gelirim.	,541		0,612			
48) CBZA sayesinde yeteneklerimi diğer insanlara göstermek beni mutlu eder.	,533		0,693			
49) Boş zamanlarımda uğraştığım CBZA yapmaktan hoşlanan insanlarla bir araya gelmeyi kıymetli bulurum.	,658		0,741			
50) Uğraştığım CBZA ile ilgili iyi işler yaptığımı duymak hoşuma gider.	,569		0,641			
54) CBZA konusunda çevremın desteğini hissetmek mutlu eder.	,508		0,572			
29) Ruhsal açıdan yenilenmiş (tazelenmiş) hissedişimi uğraştığım CBZA'ya borçluyum	,663			0,638		
30) Günlük hayattaki enerjimi CBZA'ya borçluyum.	,727			0,746		
45) Fiziksel sağlığımı (uygunluğumu) uğraştığım CBZA'ya borçluyum.	,734			0,833		
46) Günlük rutindeki performansımın üst düzeyde olmasını uğraştığım CBZA'ya borçluyum	,831			0,867		
53) Psikolojik açıdan sağlığımı uğraştığım CBZA'ya borçluyum.	,658			0,724		
4) Uğraştığım CBZA ile ilgili yeterli/ gerekli pratiğe sahibim.	,667				0,774	
25) Uğraştığım CBZA ile ilgili yeterli/ gerekli yetkinliğe sahibim.	,697				0,781	
39) Uğraştığım CBZA ile ilgili başarılı bir çizim var	,593				0,618	
42) Uğraştığım CBZA ile ilgili yeterli/ gerekli bilgi birikimine sahibim.	,670				0,774	
5) Uğraştığım CBZA'nın harcadığım çabaya değmediğini hissettiğim olur	,467					0,653
13) Uğraştığım CBZA potansiyelimin ortaya çıkmasında katkı sağlamaz.	,496					0,604
26) Uğraştığım CBZA için harcadığım para benim için bir	,625					0,753

kayıptır.

28) CBZA için ayırdığım bütçe nedeniyle diğer ihtiyaçlarımı karşılamamak beni üzer	,401	0,606
33) Uğraştığım CBZA'nın ruhumu dinlendirdiğini söyleyemem.	,571	0,602

31 madde üzerinden yapılan varimax dik döndürme işleminin faktör analizi sonuçlarına göre 5 faktörün birlikte açıklandığı toplam varyans %54,824 olarak bulunmuştur. Her bir faktörün açıklandığı varyans incelendiğinde 1. faktör toplam varyansın %30,139'unu, 2. faktör %8,491'ini, 3. faktör %6,029'unu, 4. faktör %5,646'sını ve 5. faktör %4,518'ini açıkladığı görülmüştür. Maddelerin faktörlere vermiş olduğu yükler incelendiğinde bütün maddelerin .45' in üstünde faktör yüküne sahip olması ve iki faktöre birden yük veren maddelerin arasında .10'dan fazla değer bulunması doğrultusunda hepsinin nihai forma alınmasına karar verilmiştir. Döndürme sonrası işlemde maddelerin faktörlere verdiği yük ve içerdiği anlamlar doğrultusunda birinci boyuta (1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 31. maddeler) "Tatmin", ikinci boyuta (19, 20, 36, 37, 48, 49, 50, 54. maddeler) "Sosyalleşme, üçüncü boyuta (29, 30, 45, 46, 53. maddeler) "Sağlık", dördüncü boyuta (4, 25, 39, 42. maddeler) "Donanım" ve beşinci boyuta (5, 13, 26, 28, 33. maddeler) "Umutsuzluk" ve isimleri verilmiştir. Maddelerin faktörlere vermiş olduğu yükler ve ortak varyans değerleri incelendiğinde temel yapı ile ilgili olduklarının kanıtı olarak dikkate sunulmuştur. 31 maddenin ölçtüğü bu yapıya, ciddi boş zaman aktivite tatmini ismi verilmiştir.

DFA Bulguları: AFA analizi sonuçlarından yola çıkarılarak oluşturulan ölçeğin yapı geçerliğine ek kanıt oluşturmak amacı farklı bir çalışma grubu üzerinde doğrulayıcı faktör analizi ile test edilen modele ait standartlaştırılmış değerler ve t değerleri Tablo 2' de gösterilmiştir. Tablo 2. incelendiğinde maddelere ait faktör yüklerinin 0,46 ile 0,89 arasında değiştiği ve t değerlerinin istatistiksel olarak manidar olduğu ($p < ,01$) sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. Standardize Edilmiş Yük Değerleri ve t Değerleri Sonuçları

Tatmin		
m1	0,509901951	8.82*
m7	0,458257569	7.86*
m8	0,6164414	10.96*
m15	0,663324958	12.01*
m21	0,632455532	11.44*
m22	0,734846923	13.81*
m26	0,678232998	12.5*
m33	0,728010989	13.72*
m34	0,547722558	9.48*
Sosyalleşme		
m2	0,458257569	7.58*
m9	0,538516481	9.11*
m10	0,6164414	10.78*
m16	0,714142843	13.02*
m23	0,583095189	10.11*
m24	0,565685425	9.8

m32	0,509901951	8.63*
m27	0,761577311	14.24*
Sağlık		
m17	0,781024968	15.17*
m25	0,81240384	16.09*
m28	0,793725393	15.48*
m11	0,830662386	16.68*
m3	0,565685425	10.02*
Donanım		
m4	0,761577311	14.58*
m12	0,860232527	17.33*
m18	0,848528137	16.92*
m29	0,64807407	11.77*
Umutsuzluk		
m5	0,640312424	11.18*
m13	0,663324958	11.78*
m14	0,888819442	17.05*
m19	0,458257569	7.65*
m30	0,556776436	9.41*

Sınanan ölçme modeline ait uyum indexlerinden χ^2/sd , CFI, NNFI, IFI ve RMSEA değerleri incelemeye alınmıştır. Uyum indexlerine ilişkin dikkate alınması gereken ölçütler hakkında araştırmacılar arasında tam bir uzlaşma bulunmamaktadır (Wetson ve Gore, 2006). Bununla birlikte genel olarak NNFI, CFI ve IFI indexleri için 0.90 değer, kabul edilebilir uyuma ve .95 değeri mükemmel uyuma işaret etmektedir (Bentler ve Bonett 1980; Marsh vd., 2006). RMSEA için ise .08 kabul edilebilir uyuma ve .05 mükemmel uyuma işaret etmektedir (Hooper vd., 2008). Bu araştırma için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indekslerinden $\chi^2/sd=3,56$ RMSEA=0,095 NNFI=0,91 CFI=0,92 ve IFI=0,92 olarak elde edilmiş olup model veri uyumunun kabul edilir ölçütler çerçevesinde sağlandığı söylenebilmektedir.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında alan yazında sıklıkla kullanılan Cronbach's Alpha değerinin yanı sıra birleşik güvenilirlik (CR) değeri de incelemeye alınmıştır. Birleşik güvenilirlik değerinin de 0.70 ve üzeri değerlerde olmasına dikkat edilmiştir (Kalaycı, 2005). Araştırmanın geçerliliği kapsamında yakınsak ve ıraksak geçerlikleri ele alınmıştır. Yakınsak geçerliği kapsamında alt faktörlerin AVE değerleri; ıraksak geçerliği kapsamında ise alt faktörlerin ASV ve MSV değerleri incelenmiştir. AVE değerlerinin 0.50 ve üzeri değerde olması yakınsak geçerliğini göstermektedir. ASV ve MSV değerlerinin ise AVE değerinden küçük olması ıraksak geçerliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Tablo 3. incelendiğinde araştırmada kullanılan yapıların güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Tablo 3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları Çerçevesinde Birleştirici Güvenirlik, Yakınsak Geçerlik ve İraksak Geçerlik Bulguları

ALT BOYUTLAR	CR > 0.7	AVE > 0.5	ASV	MSV
Tatmin	.849	.391	0.238	0.547
Sosyalleşme	.809	.382	0.238	0.547
Sağlık	.872	.565	0.238	0.547
Donanım	.863	.615	0.238	0.547
Umutsuzluk	.745	.437	0.238	0.547

DFA bulgularına göre alt boyutlarda yer alan maddeler “tatmin” değişkeninin %39’unu, “sosyalleşme” değişkeninin %38’ini, “sağlık” değişkeninin %56’sını, “donanım” değişkeninin %61’ini ve “umutsuzluk” değişkeninin %43’ünü açıklamaktadır. Sağlık ve donanım alt faktörlerinde yakınsak geçerlik bütün ölçütler çerçevesinde sağlanmıştır. Ancak tatmin, sosyalleşme ve umutsuzluk alt faktörlerinde yakınsak geçerlik AVE’nin 0.5’in altında olması gerekçesiyle sadece bir ölçütte sağlanmamış fakat hesaplanan bütün AVE değerleri CR’den küçük çıkmıştır. İraksak geçerlik için ise MSV ve ASV değerleri hesaplanmış olup bu ölçütler beraber değerlendirilmiştir. İraksak geçerlik koşulunda tatmin, sosyalleşme ve umutsuzluk arasındaki ilişkiler gözetildiğinde bu 3 faktörün birbirinden çok da iraksamadığı ancak sağlık ve donanım alt faktörlerinin tamamen yapıdan iraksadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenirlik Bulguları: 31 maddelik ölçeğin nihai formuna ait iç tutarlılık anlamındaki Cronbach alfa güvenirlik katsayısı DFA için toplanan veri setinde .87’dir. Doğrulayıcı faktör analizi uygulamasından elde edilen değerlerle hesaplanan birleştirici güvenirlik katsayısı (CR) *tatmin* alt boyunda .84, *sosyalleşme* alt boyutunda .80, *sağlık* alt boyutunda .87, *donanım* alt boyutunda .86 ve *umutsuzluk* alt boyutunda .74 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular geliştirilen ölçek ile ortaya konan ölçümlerin güvenilir olduğu biçimde yorumlanabilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda bireylerin ciddi boş zaman aktivite tatminini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek 5’li likert türünde olup toplam 31 madde ve 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Yapılan ölçek geliştirme çalışmaları neticesinde, “Ciddi Boş Zaman Aktivite Tatmini Ölçeği” nin, bilimsel ve psikometrik açıdan gerek duyulan koşulları sağlayan bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Ölçeğin geliştirilme aşamasında; maddelere ilişkin gerekli alan yazın incelemesi ve uzman görüşlerine dayalı olarak oluşturulmuş, ölçmesi hedeflenen söz konusu özelliği ölçmesinde güvenirlik ve geçerlik analizleri yürütülmüştür. Ciddi boş zaman aktivitelerine yönelik alan yazın incelendiğinde “Ciddi Boş Zaman Envanteri”, (Akgül vd., 2016) “Ciddi ve Kayıtsız Boş

Zaman Ölçeği” (Akyıldız ve Argan, 2016), “Ciddi Boş Zaman Kariyeri Ölçeği” (Durhan vd., 2020) ve “Ciddi Boş Zaman Ölçeği” (Işık, Kalkavan ve Demirel, 2020) çalışmalarının olduğu görülmektedir. Geliştirilen ölçekler ciddi boş zaman kavramının farklı boyutlarını değerlendirirken ciddi boş zaman aktivitesi tatminini ölçmek amaçlı geliştirilen “Ciddi Boş Zaman Aktivite Tatmini Ölçeği” nin Türkiye’de farklı aktivite türleri ile farklı gruplar üzerinde uygulanmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Boş zamana yönelik yapılan çalışmaların son yıllarında hızlı yükselişi göz önüne alındığında (Yerlisu, Lapa ve Günbayı, 2018) aynı konuya yönelik benzer ve farklı ölçeklerin geliştirilmesinin kabul edilebilir bir durum olduğu söylenebilir.

Öneriler:

- Geliştirilen bu ölçek, bireylerin katıldıkları ciddi boş zaman aktivitelerinden elde ettikleri tatmininin incelenmesi amacı ile yapılan çalışmalarda kullanılabilir.
- Boş zaman ve eğlence sektöründe faaliyet gösteren özel işletmeler, sivil toplum kuruluşları, resmi kurum ve kuruluşlar, tüzel kişiler vb. organizasyonlar devamlı üyelerine sundukları ciddi boş zaman aktivitelerinden sağlanan tatmini ölçebilir ve bu doğrultuda operasyonel kararlar alabilir ya da faaliyet takvimlerinde çeşitli revizyonlara gidebilirler.
- Ölçmeye konu olan özelliği ölçmek için geliştirilmiş farklı ölçme araçları ile ölçüt geçerliliği çalışmaları yapılabilir. Ölçülmeye çalışılan yapının Türk kültüründe geçerlenmesine ve açıklanmasına ilişkin ek kanıtlar toplanabilir.
- Ölçmeye konu olan özelliği ölçmek için geliştirilmiş farklı ölçme araçları ile ciddi boş zaman katılımcılarına yönelik çeşitli alt gruplar (Yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, yaşanılan çevre, sporcu öz geçmişi vb.) açısından farkların ortaya konabilmesi açısından araştırmalar yapılabilir.

**Bu araştırma 19. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur. (11-14 Kasım 2021).*

KAYNAKLAR

- Akgül, B.M., Özdemir, A.S., Erturan Ögüt, E.E., Karaküçük, S. (2016). Ciddi Boş Zaman Envanteri ve Ölçümü: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2820-2838.
- Akyıldız Munusturlar, M., Argan, M. (2016). Development of the serious and casual leisure measure Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Ölçeği' nin Geliştirilmesi. *World Leisure Journal*. DOI: 10.1080/16078055.2015.1126759.
- Akyıldız, M. (2013). Boş Zamana" Ciddi" Bir Bakış: Boş Zaman Araştırmalarında Ciddi Boş Zaman Teorisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2).
- Alpar, R. (2010). Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik. Ankara, Detay Yayınevi.
- Alpar, R. (2014). Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik. Ankara, Detay Yayınevi.
- Bentler, P.M., Bonett, D.G. (1980). Significance tests and goodness-of-fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(4), 588-600.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Çevik, H., Şimşek, K.Y., Yılmaz, İ. (2017). The evaluating of service quality in recreational sport events: Kite festival sample. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 8(1).
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Devellis, R.F. (2017). Scale development. USA, Sage Publications.
- Durhan, T.A., Özdemir, A.S., Karaküçük, S. (2020). Ciddi Boş Zaman Kariyeri Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Turkish Studies Social*, 15(3), 953-963.
- Gould, J.M. (2005). The development of a serious leisure inventory and measure. PhD Thesis. Clemson University.
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. (2008). Structural equation modeling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, (6)1, 53-60.
- Işık, U., Kalkavan, A., Demirel, M. (2020). Ciddi Boş Zaman Ölçeğinin kısa formunun (18-madde) faktör yapısının Türkiye örneğine yönelik sınanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(3), 136-145.
- Kalaycı, Ş. (2005). Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- Kelly, C.M., Strauss, K., Arnold, J., Stride, C. (2020). The relationship between leisure activities and psychological resources that support a sustainable career: The role of leisure seriousness and work-leisure similarity. *Journal of Vocational Behavior*, 117:103340
- Kelly, J. (2012). *Leisure* (4. b.), Sagamore Publishing.
- Marsh, H.W., Hau, K.T., Artelt, C., Baumert, J., Peschar, J.L. (2006). OECD's brief self-report measure of educational psychology's most useful affective constructs: Cross-cultural,

psychometric comparisons across 25 countries. *International Journal of Testing*, 6(4), 311-360.

Maruyama, G.M. (1998). *Basics of structural equation modeling*. CA, Sage Publications.

Medved, E.I., Kiseleva, O.I., Levina, I.D., Kaytandzhyan, M. G., Gribkova, G.I. (2018). The industry of creative leisure in the urban space of the metropolis. *Journal of advanced Research in Law and Economics*, 9(6 (36)), 2072-2078.

Stebbins, R. (1997). Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure Studies*, 16(1), 17-25.

Stebbins, R.A. (1982). Serious leisure: A conceptual statement. *Pacific Sociological Review*, 5(2), 251-272.

Stebbins, R.A. (2007). *Serious leisure: A perspective for our time*. New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers.

Stebbins, R.A. (2008). Right leisure: Serious, casual, or Project-based? *Neuro-Rehabilitation*, 23, 335-341.

Stebbins, R.A. (2012). Unpaid work of love: Defining the work-leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*, 8(3), 1-7.

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston, Pearson Publishers.

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2015). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı. (M. Baloęlu, Çev.) Ankara, Nobel Yayıncılık.

Uzun, B.N., Akay, C. (2021). Öğretmenlerin Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-Yeterlilikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(26), 240-254.

Veal, J. (2017). The Serious Leisure Perspective and the Experience of Leisure. *Leisure Sciences*, 39(3), 205-223. DOI: 10.1080/01490400.2016.1189367

Venezian, L., Hooper, J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67-70.

Weston, R., Gore, P.A. (2006). A Brief Guide to Structural Equation Modeling. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719-751.

Yerlisu Lapa, T., Köse, E., Günbayı, İ. (2018). Türkiye’de yapılan Rekreasyon Araştırmaları: Sistematik Bir Derleme. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(2), 87-102.